HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שושן הבירה. יליע שעשוי על שער מזרח ומקרי שושן הבירה במגמות בפרק שתי הלחם (דף לח.): יח) **שיהו אומנין נוטעין בקטנה.** כשהיו מתגיין עם האומנין לעשות כך וכך אמות מלאכה לגדל הבית היו מתגיין בשל משה והן עושין יט) למדה הגדולה למדת אחת שעושין בשושן הבירה: **אלא יבואו לידי מעילה.** אלא יהנו מן ההקדש דאם היו עושין באותה מדה שמתגיין שמא יפחתו דא"א לגמגם הילכך מחזירין בגדולה: **ופרכי למה לי.** בחד פגי ז(א) (באותה) [לגבי מאותה] של משה שהיא ו' טפחים: **חדא לדהכא וכספא.** שמלאכת טורפת היא מתגיין בשל משה ומחזירין לאותה(ב) שגדולה הימנה חלי אצבע:

לגיגיא. דאומה נוטלין בשל משה ומחזירין באותה שיתירה עליה אצבע: **מתני' אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת.** הוי מוס: **שני ביסין.** לכל בהמה יש לה לכל ביצה כיס אחת לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ ניכר שהרי באמצע הוא משוקע ונראית בו שורה העמוקה: **ומושיבין אותו על עכוזו ונרסין.** והכי אמרינן בעירובין כפ' כיצד מעברין (דף נג.): אכוזו תנן לו עכוזו תנן. על עכוזו על (יא) עגבותיו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת: **וממעך.** וממשמש בכיס ובכסלים ואם יש (יב) לא) סופה לצאת ואם אינה יוצאה הוי מוס: **כסלים.** פלנק"ש: **ופסיר ר"ע.** דהוי מוס הואיל (יג) ואינה במקומה: **גמ' אמר מתניתא כו'.** ור' ישמעאל אסיפא הוא דפליג דקאמר ת"ק אין לו אלא ביצה אחת (יד) בשני כיסין הוי מוס ואתי רבי ישמעאל למימר בידוע שיש לו שתי ביצים אבל אריש אבל מודינא לך דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת וכמעוך דמי: יב) **בפירן.** סם הכפר: **קדשים בחוץ.** שאין בו מוס ובקדושתו הוא: **מתני' שנשמטה יריכו.** כגון דלא מיעכל ניציה דאי מיעכל ניציה טריפה נמי הוי כדאמרי' בחולין טריפות (חולין דף נד:) אמר בוקא דאמטא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניציה: **גבוה מחבירתה.** מקום בוקא דאמטא של ירך זו עולה למעלה על הגב יותר מחבירתה: **גמ' לא שנו.** דבעל ה' רגליים אלא שאם דהוי מוס ולא טריפה: **אלא.** שהאיסור לו הייתור הוו ביד שיש לו לבעל ה' רגליים ג' ידים וד' רגליים ולבעל ג' גג ב' רגליים ויד אחת בדיד לא שייך טריפות: **לגנות דמי.** ובהמה שניטל ירך וחלל שלה יג) נבילה וקי"ל(ט) בבהמה שנתחבו רגליה מן הארכובה ולמעלה טריפה ועוד בוקא דאמטא דשף מדוכתיה טריפה: **לא תימא.** דמכל וכל דומות לחמור דעגילין ולא סדיקין: **אלא כיון דעגילין.** כשל חמור הוי מוס דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות: **כסלי.** פלנ"ק: **כפוך הכסל.** כך דרך יד) הבהמה שהיכך מחוברת באליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים (טו) דהיינו על גב האליה: **שנשתרבבה יריכו.** שאחת מיריכותיו גדולה מחבירתה: **מתני' אע"פ שאינו אלא אלו.** שהוכרז למעלה. ואלו הן הג' שהוסיף את שגלגל עינו כו': **לשל חזיר.** מפרש בגמ': **רוב המדבר.** היינו (טז) קלת הלשון שאינו דבוק במלקומיו יח): **גמ' מחמת עצמו.** שאין השבר נראה אבל ניכר הוא מחמת יט) שגולע והילוך הרגל זו היא מלאכתו(כ): **דאגו היינו אורחיה.** שיהא גלגל יא) של בהמה עגול: **פשב לזכר.** ימי טומאה שבעה ול"ג ימי טוהר: **פשב לנקבה.** י"ל טמאים וס"ו טהורין: **לזכר ולנקבה.** לאומרא ימי טומאה דנקיבה שבועיים וימי טוהר דזכר דלא יהא לה אלא ל"ג ימי טוהר: **מאי טעמא דר' מאיר.** דאמר היולדת מין בהמה טמאה יא) לידה כולד מעליא: **הואיל.** ודומה לאדם בגלגל העין: **בלחומא.** שחור של עין הבהמה (יב) (אינו) עגול כשל אדם: **הא בגירא.** כל בית מושב (יג) הלובן והסירא קרי לירא והוא ולאי [אינו] עגול כשל אדם: **לא תימא.** דבעי' דומה לחזיר מכל וכל דשפיד ופרים. שפיד פיו עגול פרים שספה עליונה ולחייס העליונות עודפות על התחתונות. ומפי המורה אימתר לן איפכא דשפיד שלחייו העליונות הולכות ומתמדדות כשפוד: **גמ' מאי סגא.** דדמי לאלי (יד) מעשה דקתני ומעשה

בשושן הבירה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתירה על של משה חצי אצבע ושעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה חצי אצבע נמצאת יתירה על של משה אצבע ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה (טו) אכשהיו אומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה שלא יבואו לידי מעילה (טז) תרתי למה לי חדא דכספא וזהבא וחדא דבנייאנא רב נחמן בר יצחק ואי תימא רב הונא בר נתן (יז) לאותה ששנינו (יח) שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע: **מתני'** (יט) אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו ב' ביצים אין לו (כ) שני כיסין אין לו אלא ביצה אחת ר"ע אומר (כא) מושיבו על (כב) עכוזו וממעך אם יש ביצה סופו לצאת מעשה שמיעך ולא יצא (כג) נשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר ר"ע ואסר רבי יוחנן בן נורי: **גמ'** השתא אין לו אלא ביצה אחת אמרת הוי מומא אין לו כלל מיבעיא חסורי מיחסרא והכי קתני אין לו שתי ביצים בשתי כיסין אלא בכיס אחד א"נ שתי כיסין וביצה אחת הרי זה מום ר' ישמעאל אומר יש לו ב' כיסים בידוע שיש לו ב' ביצים אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן אלא מושיבו על עכוזו וממעך אם יש (כד) ביצה סופו לצאת: ומעשה שמיעך ולא יצא וכו': (כה) תניא א"ר יוסי מעשה בפירן של בית מנחם שמיעך ולא (כו) יצאת ונשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים והתיר ר"ע ואסר רבי יוחנן בן נורי אמר לו ר"ע לר' יוחנן בן נורי (כז) עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל אמר לו רבי יוחנן בן נורי לר"ע עד מתי אתה מאכיל (כח) ישראל נבילות לאו מישחט שחטיה אלא טריפות לא איסור טריפות הוא אלא עד מתי אתה מאכיל ישראל קדשים בחוץ: **מתני'** (כט) בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש ושרגליו (ל) (שהוא) קלוטות כשל חמור (לא) והשחול והכסול איזהו שחול שנשמטה יריכו וכסול שאחת (לב) (לג) (לד) מיריכים גבוהות: **גמ'** (לה) א"ר הונא לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל (לו) ברגל טרפה נמי הוי דכל יתיר (לז) כנטול דמי אמר רב פפא לא תימא דעגילן ולא סדיקן אלא כיון דעגילן אע"ג דסדיקן: והשחול והכסול וכו': ת"ר איזהו כסול ואיזהו שחול שחול שנשמטה יריכו כסול שרגלו אחד בתוך הכסל ורגלו אחד ע"ג הכסל (לח) תנא השרוע והקלוט שרוע שנשתרבב (לט) לו יריכו קלוט שרגליו קלוטות כשל חמור וכשל סוס: **מתני'** (מ) נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו ניכר מומין אלו מנה אילא ביבנה והודו לו חכמים ועוד ג' הוסיף אמרו לו לא שמענו [אלא](מא) את אלו (מב) שגלגל עינו עגול כשל אדם (מג) ופיו דומה כשל חזיר (מד) ושניטל רוב המדבר (מה) בלשונו ב"ד של אחריהן אמרו ה"ז מום: **גמ'** אינו ניכר מי קא הוי מומא אמר רב פפא אינו ניכר מחמת עצמו אבל ניכר מחמת מלאכה: מומין אלו מנה וכו': למימרא דלאו היינו אורחיה ורמינהו (מו) המפלת מין בהמה וחיה ועוף בין טמאין בין טהורין אם זכר תשב לזכר אם נקבה תשב לנקבה אינו ידוע תשב לזכר ולנקבה דברי ר"מ ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מ"ט דר"מ הואיל וגלגל עינו עגול כשל אדם אמר רב יוסף ל"ק הא באוכמא הא (מז) בחיוורא: ופיו דומה כשל חזיר: אמר רב פפא לא תימא דשפיד ופרום אלא כיון דפרום אף על גב דלא שפיד: ושניטל רוב המדבר (מח) שבלשונו: מתני' מני רבי יהודה היא דתניא (מט) ואת שניטל רוב הלשון רבי יהודה אומר רוב המדבר של לשונו: **מתני'** (נ) ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון ושאל (נא) ר"ג לחכמים ואמרו (נב) הרי זה מום: **גמ'** מאי תנא דקתני ומעשה משום דתנן פיו דומה לחזיר ופליגי רבנן עליה דרבי (נג) וקאמרינן כי פליגי רבנן עליה דרבי בשפתו עליונה עודפת על התחתונה אבל שהתחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום ומעשה

(לא) **בפירן** של בית מנחם. פירש בקונטרס שם הכפר ובתוספתא (פ"ד) כתוב בפרה של בית מנחם כמו בההוא [מעשה בפרה של בית מנחם] שניטלה אחת שלה (מהדורין דף לג.): **שנשמטה יריכו.** פי' בקונטרס אישלויש"ר בלע"ז וכגון דלא מיעכול ניציה דאי מיעכול ניציה טריפה נמי הוי כדאמר באלו טריפות (חולין דף נה:) אמי בוקא דאמטא דשף מדוכתיה טריפה והני מילי דאיעכול ניציה וקשיא לפירושו דאיכא מאן דטריף אחס אפילו לא מיעכול ולא איפסוק אלא יש לפרש דנשמטה כן מתחלת ברייתה וכן נשתרבבה בסמוך: פיו

(א) [עירובין נג.], ב) [תוספתא פ"ד ה"ג וע"ש], ג) [חולין נו.], ד) חולין נח.], ה) ביצה לה.], ו) [חולין סט:], ז) [חולין סט:], ח) ר"ש כגבול דמי ומא"כ פיסקא וראנלו שכן קלוטות כשל חמור אמר רב פפא כו' (נדה כג.), ב) [עיין ג.], ג) נדה כ"ל. חולין עא. כריתות ז.], ד) [ר"ל בגירא ר"ש בגיהרא פי' אדום הסוכב את השמור. ע' עיון ערך גר ו'], ה) קדושין כה. וע"ש], ו) כאן שייך ד"ה של משה שהוא ו' טפחים הס"ד ואמ"כ מה"ד כשהיו אומנין כו' לעולם בגדולה ואמ"כ מה"ד כו' בגדולה הס"ד ומה"ד אמרתי לא"ל כאחד פגי הס"ד ואמ"כ מה"ד מדלא ליהכא כו' שמלאכה יקרה היא מתגיין וכו' ר"ש], ז) בס"מ: כאותה], ח) [חולין עו.], ט) מלאכת ר"ק], ק) ועי' כרש"י בנדה דף כג. פי' כך באומנת שאוכר אל עין כו' עגול כשל אדם בגירא כל בית מושב הלובן אינו עגול כשל אדם וע"ש], י) ר"ק מ"ז], ב) לאלי דקתני מעשה הס"ד ותיכא מעשה מיותר,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואחת קטנה שיהיו אומנין וכו' ותרתי למה לי חדא לכספא ולהכא וחדא לבנייאנא: (ב) שם לאותה ששנינו אי שיש: (ג) שם במעשה שאחת מירכותיו גבוהה: (ד) שם במעשה לא שמענו אלא אלו את שגלגל: (ה) שם המדבר של לשונו וב"ד של אחריהם אמרו הרי אלו מומין: (ו) שם במעשה ושאל רבן שמעון בן גמליאל לחכמים: (ז) גמ' ופליגי רבנן עליה דר' אילא וקאמרינן וכו' דר' אילא כשפתו: (ח) רש"י ד"ה ותרתי וכו' סני ובאותה של מעה: (ט) ד"ה ומושיבין אותו וכו' על עגבת אחת וכו' ביצה אחת בב' כיסין הס"ד: (י) ד"ה וממעך וכו' ואם יש שם ביצה אחת סופה לצאת: (כ) ד"ה והכיר וכו' הואיל ולא מצאה במקומה כשמיעך ומשמש הס"ד: (ל) ד"ה תסורי וכו' ביצה אחת ושני וכו' ביצה אחת דמי כל"ל ותיכא כמעוך כמעוך: (מ) ד"ה כמון הכסל וכו' ולא למעלה מן הכסלים וזו היירך על גבי הכסל הס"ד: (נ) ד"ה רוב וכו' הייגו אותו קלת וכו' למלקותיו:

לעזי רש"י

פלנק"ש. כסלים (השרירים הפנימיים של הירך סמוך לכליה).
פלנ"ק. כסל (השרירי הפנימי של הירך סמוך לכליה).

מוסף רש"י

בשושן הבירה. חלר אחד היה בנוי על שער המזרחי של עזרה ומקרייר מתבנית שושן הבירה (מגמות צח.) והוא בית הבנוי על גוזה הפער, כתבן במסכת מדות (פ"ג מ"ל) שער המזרחי ועליו שושן הבירה לוהה מלגיירת, ומפרשינן במגמות (שם) כדי שיהיו מהיכן בלו (פסחים 19). של משה. שש טפחים (שם). ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה. מיקבי נוטלין בכל משה (שם). נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה. שיהו אומנין שאכבר לבנות כך וכך אמות, נוטלין למדת הקטנה של משה ומחזירין הבנין לגזברין למדה הראמת מלגו הגדולות, כדי שיוותרו מעלגן לקדש ולא מלמלוס, שמא יהנו מן ההקדש בחנם ויבאו לידי מעילה (שם וכעי"ז מגמות צח.). תרתי. גדולות, למה לי. מיקבי בכל משה ובחדא מהבן (פסחים 19). **חדא דכספא וזהבא.** כזו שאין יתירה על של משה אלא אלא אלו אלא בנייאנא, היו לאומנות וזהב וכסף, כמין מנלאות ומולאמות שאין אומנות כגיהה (פסחים 19.). כשמתגין בו לורכי זהב לעשות מנלאה מן מתג אמה ולא מן אמה אלא בזו אמה לעשות מנלאה לכל אמה (מגמות צח.). **והכא דבנייאנא.** כזו שאינו אלא אלו אלא בנייאנא. **והשחול והכסול.** מוומין בנכור משוס שהיו שאחד מלכייו גדול מחבריו (ביצה לה.). **שאחת מירכותיו גבוהות.** מקום מכוהה בכסלים והוא בוקא דאמטא, גבוה למעלה מן הכסלים וקרוב לגב האליה יותר מחבריו (שם). **לא שנו.** דקתני הרי זה מום לגבוה הא לחבריו אלא שחסר ויתר ביד. שאחס בה מום לגבוה אלא בלבד. בכמה בהמה אינו ידוע תשב לזכר ולנקבה. שבועים ומלאים ס"ו טוהר (חולין נא. ונדה כא.). **תשב לנקבה.** שבועים ומלאים ס"ו טוהר (חולין שם). **אינו ידוע.** אם זכר אם נקבה בטל עליהם מומר שיהם ותשב לזכר ולנקבה, שבועים ומלאת לידת נקבה ואפילו אינה ראוה בהן, שמא נקבה ילדה ובלא ראויה אינה שבועים בכסלים והוא בוקא דאמטא, גבוה למעלה מן הכסלים וקרוב לגב האליה יותר מחבריו (שם). **לא שנו.** דקתני הרי זה מום לגבוה הא לחבריו אלא שחסר ויתר ביד. שאחס בה מום לגבוה אלא בלבד. בכמה בהמה אינו ידוע תשב לזכר ולנקבה.